

**Б. Пережняк,**

кандидат юридичних наук, професор,
декан факультету заочного навчання № 2
Національного університету «Одеська юридична академія»,
академік Академії наук вищої освіти України

**КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ
ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ¹**

На етапі становлення України як незалежної держави у вирішенні питань забезпечення економічної самостійності, безпеки громадян і бізнесу, захисту національних інтересів найважливішу роль відіграє державна митна справа.

Останнім часом митна система пройшла складний шлях свого формування й розвитку, стала однією з найважливіших державних інституцій, що стоять на варті економічних інтересів нашої країни. Пильна увага до тематики державної митної справи зумовлена еволюційними перетвореннями вітчизняної митниці на ефективний сервісний інститут у процесі переміщення товарів через митний кордон України, останніми тенденціями щодо вдосконалення чинного законодавства України з питань державної митної справи та його наближення до прогресивних світових практик, проголошення поступової трансформації діяльності митниць від фіскального до сервісного складника їх діяльності, а також оптимізацією організаційної структури органів митного спрямування.

Активна інтеграція України до світової економічної системи, що характеризується посиленням глобалізаційних процесів, актуалізує питання забезпечення економічної безпеки. Зазначимо, що захист економічних інтересів України, який функціонально здійснюється митницями, значною мірою залежить від ефективності здійснення митного контролю в пунктах пропуску. Проте сучасний інструментарій митного

контролю орієнтований не лише на посилення безпеки держави, а й на створення сприятливих умов для руху товарів через державний кордон шляхом спрощення та прискорення проведення митних процедур.

Саме тому на зміну тотальному митному контролю приходять система аналізу й управління ризиками, спрямована на виявлення порушень митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з мінімальним втручанням у їх роботу.

Отже, актуальними на сьогодні є питання забезпечення подальшої імплементації ризикоорієнтованих інструментів митного контролю з урахуванням передового досвіду зарубіжних держав, питання вдосконалення функціонування структурних підрозділів митного спрямування Державної фіскальної служби України в напрямі поліпшення їх діяльності, розроблення єдиних підходів щодо інтегрованого управління у сфері державної митної справи.

Автор уперше на рівні наукової монографії, яка вже за переліком питань, що обговорюються, є надзвичайно актуальною, виводить на новий рівень наукову дискусію щодо концепції здійснення державної митної справи в сучасних умовах, виявлення зв'язку між активним реформування митної галузі та практичним втіленням імplementованих міжнародних стандартів у сферу державної митної справи, характеристики базових і додаткових напрямів модернізації митної галузі, а також

¹ Рецензія: Федотов О.П. Концепція державної митної справи: виклики модернізації в Україні / О.П. Федотов. – О. : Юридична література, 2016. – 392 с.





ефективності й проблемних питань такої модернізації. Особливого значення дослідження набуває у зв'язку з трансформацією нормативно-правової та організаційно-методичної бази функціонування органів митного спрямування Державної фіскальної служби України.

У першому розділі монографії автор, досліджуючи концептуальні засади розвитку державної митної справи в Україні, окреслює основні етапи становлення та розвитку концепції державної митної справи у вітчизняній правовій науці, розкриває базові постулати трансформації державної митної справи як складової частини зовнішньоекономічної діяльності України, розглядає інституційну структуру органів митного спрямування Державної фіскальної служби України. Науковець справедливо зазначає, що постійні контраверсії щодо функціонування Державної фіскальної служби України та її територіальних органів (насамперед митниць) у тому чи іншому статусі або в тій чи іншій службовій площині (враховуючи постійні новації, нововведення та інші рамкові стандарти закордонних запозичень) не йдуть на користь загальним правилам здійснення державної митної справи, а тому концепцію здійснення державної митної справи має бути побудовано на плановому, узгодженому, оперативному, ефективному виконанні покладених на органи митного спрямування Державної фіскальної служби України завдань та здійсненні повноважень за своїм призначенням і спрямуванням, що синтезуватиметься з ефективною стратегією розвитку держави та її митної політики. У зв'язку із цим автор пропонує власне визначення поняття «концепція державної митної справи»: концептуальний документ, у якому вказується мета, бачення, рішення, принципи роботи, етапи реалізації, а також джерела фінансування (фінансове забезпечення) певних напрямів здійснення державної митної справи (господарських, юридичних, фінансових, перевірочних, контролюючих, ІТ-інформаційних, кадрових) з метою

досягнення запланованих індикаторів результату й успіху.

Характеризуючи в другому розділі монографії правові основи утворення, реорганізації та ліквідації митниць як територіальних органів митного спрямування Державної фіскальної служби України, процеси їх оптимізації й модернізації, а також технологію кадрового забезпечення органів митного спрямування Державної фіскальної служби України, учений зазначає, що особливості процедури державної реєстрації митниць як територіальних органів митного спрямування Державної фіскальної служби України залишились нерегульованими. Також автор виділяє декілька етапів процедури припинення митниць як територіальних органів митного спрямування Державної фіскальної служби України: етап ініціювання припинення, етап здійснення заходів припинення, етап складення й затвердження підсумкового документа припинення, етап державної реєстрації припинення. Крім того, варто погодитись із науковцем у тому, що необхідність досягнення оптимального балансу процесів оновлення й збереження кількісного та якісного складу персоналу митниць як територіальних органів митного спрямування Державної фіскальної служби України, забезпечення висококваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації єдиної державної митної політики, стали підґрунтям запровадження практики активного внутрішнього й зовнішнього пошуку кандидатів для роботи в митницях як територіальних органах митного спрямування Державної фіскальної служби України. Однак деякі кроки, спрямовані на вдосконалення технології кадрового забезпечення Державної фіскальної служби України, є досить спірними з практичної позиції.

Третій розділ монографії присвячено дослідженню ролі та значення митного контролю як важливого інструменту реалізації митної політики держави, а також механізму здійснення митних процедур під час митного оформлення





товарів. Крім того, необхідно вказати на проведений автором досить ґрунтовний аналіз концепції контролю правильності визначення митної вартості товарів, які ввозяться (імпортуються) на митну територію України.

Важливе значення в роботі приділено розгляду проблемних аспектів концепції здійснення державної митної справи, що дає змогу стверджувати, що структурна побудова Державної фіскальної служби України потребує чергового реформування – здійснення адміністративних, правових, господарських та інших організаційних дій зі зміни структури (окремої частини чи окремих частин) системи Державної фіскальної служби України без зміни існуючих напрямів її функціонування.

Також у монографії розглянуто такі питання: процесуальне правонаступництво митниці в разі оскарження рішення, дії чи бездіяльності митниці, яку припинено без визначення правонаступництва; вилучення особистих митних забезпечень, використовуваних митницею, діяльність якої припиняється, та передання їх на склад для зберігання та введення в дію особистого митного забезпечення посадових осіб митниці; кадрові питання під час проведення заходів щодо оптимізації, модернізації й припинення митниць як органів митного спрямування; питання надання митницям у користування земельних ділянок для службових потреб, відшкодування власникам зазначених ділянок і землекористувачам вартості цих ділянок та збитків, завданих їх вилученням.

Автор вносить конкретні пропозиції щодо формування типового Плану заходів реорганізації або ліквідації митниці як територіального органу митного спрямування Державної фіскальної служби України.

Науковцем обґрунтовано наводяться авторські дефініції понять «оптимізація митниць Державної фіскальної служби України» та «модернізація митниць Державної фіскальної служби України». Так, оптимізацію митниць

Державної фіскальної служби України визначено як процес, заснований на системі заходів, які визначають зміст концепцій, механізмів управління та особливості реалізації перетворень планово-стратегічного характеру для забезпечення ефективного функціонування організаційно-штатних структур митниць Державної фіскальної служби України в умовах високої динаміки розвитку внутрішнього й зовнішнього оточень української держави. У свою чергу під модернізацією митниць Державної фіскальної служби України автор розуміє сукупність дій, спрямованих на забезпечення, залучення, оснащення, оновлення, упровадження, імплементацію, інтегрування в структурну складову частину митниць Державної фіскальної служби України законодавчих актів різної юридичної сили, наукових досліджень і програм, інноваційних розробок, технічної допомоги, провідних інформаційних технологій, засобів, видаткових матеріалів, а також обладнання, устаткування, комплектуючих до них, речового майна, що так чи інакше дієво, конструктивно й обґрунтовано впливає на підвищення показників виконання завдань, покладених на митницю як територіальний орган митного спрямування Державної фіскальної служби України.

Отже, аналізована монографія є комплексним, узагальненим дослідженням концепції здійснення державної митної справи в умовах інтеграції України до світової економічної системи, що дало змогу виявити зв'язок між активним реформування митної галузі та практичним втіленням імplementованих міжнародних стандартів у сферу державної митної справи, охарактеризувати базові й додаткові напрями модернізації митної галузі, а також окреслити проблемні питання такої модернізації та запропонувати шляхи їх вирішення.

Зроблені автором узагальнення, висновки й пропозиції можуть бути використані в подальших наукових розробках із питань державної митної справи,





а також у практичній діяльності посадових осіб митниць Державної фіскальної служби України, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та практиків митної галузі. Таким чином, з огляду на наведені та багато інших позитивних моментів монографічного дослідження вважаємо, що воно є цінним як із теоретичної, так і з методологічної позиції.

Роботу написано зрозумілою й доступною мовою. Автор неодноразово критикує положення чинного законодавства, дискутує з приводу наукових думок, проте ця критика й дискусія дає змогу углядіти тенденції розвитку законодавства та юридичної науки, глибше зануритись у суть досліджуваних категорій. Така форма критики робить монографію серйозною аналітичною роботою, яка може бути корисною не лише в прикладних цілях, а й у наукових дослідженнях і нормотворчій діяльності державних органів.

Доречно в подальшій науковій роботі цієї тематики більшу увагу приділити дослідженню взаємодії органів митного спрямування Державної

фіскальної служби України з іншими державними органами в процесі здійснення митної діяльності, спрямованої на реалізацію державної митної політики. Проте наведене зауваження й побажання не впливає на загальне досить позитивне враження від монографії, яку підготовлено на високому професійному рівні з використанням сучасних досягнень правової науки, вона є завершеною та самостійною науковою працею.

Виклад матеріалу ґрунтується на глибокому, системному аналізі законодавчих та інших нормативних актів і спеціальної наукової літератури. Монографія містить нові науково обґрунтовані результати в галузі науки адміністративного й митного права, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему вдосконалення механізму модернізації державної митної справи.

Упевнений, що цю роботу буде оцінено не лише юристами-адміністративістами, а й представниками наукової громадськості та практичними працівниками.

